

AYRIMCILIĞIN KAVRAMSAL ANALİZİ

Conceptual Analysis of Discrimination

Ali Rıza ERDEM

0000-0001-9704-9529

Educational Sciences ♦ Araştırma Makalesi

Prof. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
 arerdem@gmail.com

Submit Date :2020-03-10 20:23:54
 Acceptdate :2020-03-31 09:01:12
 Ethical Report :Gerekli değil
 DOI :

Copyright © 2020 * Bursa Gelişim Akademisi
 ISSN 2687-4385 * eISSN 2687-6248
 http://www.ijhar.net * http://www.ijhar.org
 ijharjournal@gmail.com

Reference :ERDEM, Ali Rıza (2020), Conceptual Analysis of Discrimination. International Journal of Humanities and Research, June, Year 5, Issue: 4, Volume: 4, Pages: 12-20

Özet

Ayrımcılık, insanlık tarihi boyunca toplumun hala koruyan, gelecekte de önemini koruyacak olan bir olgudur. Ayrımcılık, kelime anlamı olarak ayırmak, bölmek anlamına gelen Latince “discriminare” sözcüğünden gelmektedir. Ayrımcılıkla ilgili yapılan tanımlarda özellikle vurgulanan bireyin veya toplumdaki grupların, bireylerin mantıksal olarak geçerli olmayan nedenlerle olumsuz anlamda kategorize edilmesi, buna göre söylem ve eylem bulunulmasıdır. Ayrımcılığın kavramsal analizini yapmak bileşenlerini ve göstergelerini ortaya koymaktır. Ayrımcılığın bileşenleri “önyargı”, “dogma” ve “menfaat”tir. (i) Önyargı. Önyargı, eksik/hatalı bir yargılama süreci sonucunda oluşmuş, bir insan grubuna veya o grubun tekil üyelerine yönelik, genellikle hoşgörüsüz, haksız ve ayrımcı “olumsuz tutum” olarak tanımlanır. Önyargılar ayrımcılığın temelini oluşturmaktadır. Birey(ler) farkında olmadan edindiği ve bazen de hiçbir zaman farkı var(a)madığı önyargıları aracılığıyla fark etmeksizin ayrımcılığı düşünsel olarak benimsemeye yatkın hale gelebilmektedir. (ii) Dogma. Dogma, her türlü inceleme ve eleştirinin üzerinde tutulan, doğruluğu denemesiz ve tartışmasız kabul edilen ve değişmez sayılan düşüncedir. Sorgulamadan inanmaya dayalı dogma(lar) ayrımcılığın bileşenlerinden biridir. Dogma insan zihnini devreden çıkardığı için zihnin kullanıl(a)mamasına yol açabilmekte ve insanı kabullere daha açık hale getirebilmektedir. (iii)

Menfaat. Menfaate günlük dilde genel olarak negatif anlam yüklenmekte ve insanlar arası etkileşimde menfaatin üstün tutulması istenmemekte ve sıklıkla dile getirilmektedir. Menfaatin üstün tutulması insan ilişkileri açısından olumsuz bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Birey yâda grup üyeleri kendi menfaat(ler)ini üstün tutarak için diğer insan yâda grup üyeleriyle olan etkileşimlerinde farkında olarak veya olmayarak ayrımcılık yapabilmektedir. Ayrımcılığın göstergeleri “nefret söylemi”, “şiddet uygulama” ve “kayırmacılık”dır. (i) Nefret söylemi. Nefret söylemi bir yaşam hakkı ihlalidir. Nefret söyleminin eşitsizliği vurguladığını, hedef kişi veya grubu reddettiğini, toplumdaki bazı grup ve kesimleri aşağıladığını, önyargıları beslediğini görmekteyiz. Ayrımcılığın önemli bir göstergesi olan nefret söylemi alt yapısını oluşturduğu nefret suçlarının fiilen gerçekleştirilmesine yol açarak şiddet uygulanmasına neden olabilmektedir. (ii) Şiddet uygulama. Şiddete ilişkin tanımlamalarda kaba kuvvet, fiziksel gücün kötü amaçla kullanımı ve şiddet uygulanan kimse veya kimselerin zarara uğratılması; insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluk vurgulanmaktadır. Bir insana veya topluluğa şiddet uygulamanın önemli nedenlerinden biri de ayrımcılıktır. Ayrımcılığın dışı vurumu olan şiddet uygulama birey(ler)in en başta fiziksel olmak üzere duygusal ve sosyal açıdan onarılamaz ve geri döndürülemez, hukuki açıdan da

suç olan zararlara uğramasına neden olabilmektedir. (iii) Kayırmacılık. Kollama, iltimas ve torpil gibi kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılan kayırma sözlük anlamı olarak birine herhangi bir konuda öncelik ve ayrıcalık tanıma, haksız yere yasa ve kurallara uymaksızın kayırma, arka çıkmadır. Kayırmacılık “akraba kayırmacılığı”, “eş-dost kayırmacılığı”, “siyasi kayırmacılık” ve “cinsel kayırmacılık” olmak üzere dört grupta sınıflandırılmaktadır. Kayırmacılık, daha çok olumsuz etkileriyle bireyleri, örgütleri ve toplumu yozlaştırarak tehdit etmektedir. Kayırmacılığın birey(ler)e, örgütlere ve topluma olumsuz etkilerinden dolayı hukuki tedbirlerle önlenmesi gerektiği görüşü ağırlık kazanmaktadır. Kayırmacılığın birey(ler) e, örgütlere ve topluma olumsuz etkilerine rağmen olağan ve sıradan olduğu görüşü toplumda kabul görebilmektedir. Ayrımcılığın önemli göstergelerinden biri olan kayırmacılık bireyin hakkının/ haklarının gaspı ve haksızlığa uğramasının, toplumunda yozlaşması ve çürümesinin en önemli nedenlerinden biridir. Kayırmacılık ayrımcılık yapıldığının en somut delillerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Birey(ler)e yapılan ayrımcılık kayırmacılık olarak ete ve kemiğe bürünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ayrımcılık, kavramsal, analiz.

Abstract

Discrimination is a concept which has been discussed by different sides of the society throughout the history and which still keeps its importance and will do in future, as well. The word “discrimination” originates from the latin word “discriminare” which means “separate” or “divide”. The major thing which is emphasized in definitions concerning discrimination is the negative categorization of the individual or the groups in the society, the negative categorization of the individuals with the reasons which are not found reasonable and discourse and actions that are parallel to the reasons. The conceptual analysis means to indicate its compounds and indicators. The compounds of discrimination are “prejudice”, “dogma” and “benefit”. (i) Prejudice. Prejudice is described as “the negative approach”, which are usually known as unbiased, discriminative and intolerant, towards a group of people or singular members of the group as a consequence of missing or mistaken judgment. Therefore, prejudice makes up the fundamentals of discrimination. Individuals may tend to adopt discrimination as spiritual concept without considering the prejudice that sometimes they are not aware to obtain or they are never aware. (ii) Dogma. On the other hand, the term “dogma” is described as the thought whose credibility is absolutely accepted without all kinds of examination and criticize. The dogmas that are based on believing without any examination are one of the major compounds of discrimination. Dogma may also result is

not using the logic because it cancels the functioning of human mind and so it may make human beings more prone to acceptations. (ii) Benefit. Meanwhile, the term “benefit” is considered negatively in language and so it is not seen in the first common place in interaction of us and this case is often underlined. Because consideration of benefit is invariably evaluated as a negative factor in interactive relations of people. Individuals or group members may tend to make discriminations because they consider their own benefits and moreover they are aware or not aware of it. The major indicators of discrimination is “hate speech”, “applications of violence” and “favoritism”. (i) Hate speech. Hate speech is the violation of right to life. That’s why, we notice that “the hate speech” points to inequality and rejects the concerned individual or the group and insults some parts or groups in the society and feeds the prejudice. The speech of hate which is a major indicator of discrimination may result in the violence by leading to physically, performance of hate crimes which is mainly based on hate speech. (ii) Applications of violence. In descriptions concerning violence over an individual or the society, physical power, brutal force for bad purposes and the harm of people who are exposed to violence and any kind of morally and financially negative factors concerning the physical and spiritual well-being. One of the major reasons of the violence over an individual or a group is the discrimination. Violence which is also expression of the discrimination may result in irrevocable harm in individuals in terms of emotional and social points as well as being considered a “crime” in law. (iii) Favoritism. The term “favoritism” which also refers to “lookout” backing up refers to supporting someone without considering the law and social rules to give priority unjustly in a subject. Favoritism is also classified in four major groups known as “nepotism”, “kronizm”, “partisanship” and “gender discrimination”. For this reason, favoritism threatens the individuals, organizations and the society by means of corruption. Therefore, favoritism with is negative effects and so it seems inevitable that favoritism should be prevented by means of legal measures due to its negative effects over individuals, organizations and the society. Despite the negative effects of favoritism over the individual(s), organization(s) and the society, it has almost become an everyday factor and this assumption has gradually enlarged in the society. One of the major indicators of discrimination is favoritism that the individual(s), right(s) are grasped and it is considered one of the most critical reasons for the social corruption. In this respect, favoritism should be regarded as a major concrete evidence discrimination, as well. In other words, favoritism is that discrimination for individual(s) turns out to be a physically visible factor as back-up or support.

Keywords: Discrimination, conceptual, analysis.

GİRİŞ

Ayrımcılık, insanlık tarihi boyunca toplumun değişik kesimleri tarafından tartışılan ve önemini hala koruyan, gelecekte de önemini koruyacak olan bir olgudur. Ayrımcılık günlük hayatta iletişimde bulunduğumuz insanlardan sıklıkla duyduğumuz bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumdaki bireyler herhangi bir nedenle ayrımcılığa maruz kaldığını ifade etmekte ve bunun kendisinde oluşturduğu olumsuz etkilerinden özellikle bahsetme gereği duymaktadır. Bunun da nedeni maruz kalınan ayrımcılığın bireyin özellikle duygusal hayatında bıraktığı acı verici ve etkisi kolay kolay silinmeyecek derin izlerdir.

Ayrımcılık, kelime anlamı olarak ayırmak, bölmek anlamına gelen Latince “discriminare” sözcüğünden gelmektedir. Kapsamlı bir kavram olarak çok çeşitli yönleri bulunan ayrımcılığın birçok tanımı yapılmıştır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesine göre ayrımcılık “... ayırma, dışlama, kısıtlama veya ırk, renk, cinsiyet, dil, din, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum, siyasi veya diğer görüşlere dayalı olarak gerçekleştirilen ve bütün hak ve hürriyetlerin herkes tarafından tanınmasını ve kullanılmasını engellemek veya sınırlandırmak”tır (Uyar, 2006; Zeytinoglu, 2010; Yücel, 2015). Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO]’ ne göre ayrımcılık “ırk, renk, cinsiyet, din, siyasi görüş, ulusal ve sosyal menşee bakımından farklı olan bireylerin, iş veya meslek edinirken, meslek edinme ve çalışma sürecinde eşitliği yok edici, her türlü üstün tutma veya ayrı tutmadır” (Polat & Hiçyılmaz, 2017). Ayrımcılıkla ilgili yapılan tanımlarda özellikle vurgulanan bireyin veya toplumdaki grupların, bireylerin mantıksal olarak geçerli olmayan nedenlerle olumsuz anlamda kategorize edilmesi, buna göre söylem ve eylem bulunulmasıdır.

Ayrımcılıkla ilgili çeşitli sınıflamalar yapılmıştır. Ayrımcılığı sınıflamada literatürde, uluslararası ve ulusal hukuki metinlerde en çok kullanılanı “doğrudan ayrımcılık” ve “dolaylı ayrımcılık”tır. Doğrudan ayrımcılık “bir kişiye cinsiyeti, etnik kökeni, dini ve bunlara benzer yukarıda sayılan niteliklerinden biri nedeniyle, diğer kişilere kıyasla farklı ve olumsuz bir davranışta bulunulması”dır. Doğrudan ayrımcılıkta, bireyin farklı muamele görmesi ve dezavantajlı duruma getirilmesi sözkonusudur. Dolaylı ayrımcılık “herkes için aynı şekilde geçerli ve görünüşte tarafsız olan, ancak bazı kişiler ve gruplar üzerinde diğer kişiler ve gruplar üzerinde yarattığından farklı veya daha fazla olumsuz etkiler yaratan yasal düzenleme, uygulama ve tedbirler”dir. Dolaylı ayrımcılıkta uygulamada eşitlik ve tarafsızlık varmış gibi görünmesine rağmen, farklı özelliklere sahip insanlar üzerinde farklı sonuçlar ve etkiler oluşmaktadır. Ayrıca hukuki metinlerde “özel önlem”

(geçici veya kalıcı), günlük dilde “pozitif ayrımcılık” olarak ifade edilen eşitsizliği giderme amaçlı uygulama(lar) da sözkonusudur (Işıl Gül, 2012; Karan, 2012; Tanay, 2012; Yücel, 2015; Özkan, 2018).

Ayrımcılığın kavramsal analizini bileşenleri ve göstergeleri oluşturmaktadır. Ayrımcılığın bileşenleri “önyargı”, “dogma” ve “menfaat”tir. Ayrımcılığın göstergeleri “nefret söylemi”, “şiddet uygulama” ve “kayırmacılık”dır.

AYRIMCILIĞIN BİLEŞENLERİ

Ayrımcılığın bileşenleri ayrımcılığa neden olan faktörlerdir. Ayrımcılığın bileşenleri ayrımcılığın nelerden oluştuğunu açıklamaktadır. Ayrımcılığın bileşenleri “önyargı”, “dogma” ve “menfaat”tir.

Önyargı

Önyargı, gündelik hayatımızda ve ilişkilerimizde olduğu gibi sosyo-politik dinamiklerde de sık sık karşımıza çıkan ve çeşitli ayrımcılıklara neden olabilen tutumlardır. Önyargı, eksik/hatalı bir yargılama süreci sonucunda oluşmuş, bir insan grubuna veya o grubun tekil üyelerine yönelik, genellikle hoşgörüsüz, haksız ve ayrımcı “olumsuz tutum” olarak tanımlanır. Önyargının iki temel bileşeni olduğu konusunda genel bir fikir birliği vardır: (i) Bir insan grubuna karşı temelsiz bir inanç ya da fikir olarak tanımlanabilecek bir “kalıpyargı (stereotip)” ve (ii) buna eşlik eden güçlü bir “duygulanım”. Önyargıların davranışa dönüştüğü durumlarda ise ayrımcılık söz konusu olur. Alanyazında “kişisel önyargı” ve “grup önyargısı” birbirinden ayrı ele alındığı gibi “marazî (patolojik) önyargı” ile “norm önyargısı” da birbirinden ayrı ele alınmaktadır. Önyargının ortadan kaldırılmasından ziyade azaltılmasına yönelik çalışmalar, önyargıyla mücadelede daha gerçekçi kabul edilmektedir. Önyargının psikodinamik, tarihsel, ekonomik, durumsal, sosyal öğrenme, kitle iletişim ve kültürün oluşturduğu faktörler yumağının ortak etkimesi sonucu oluştuğu kabul edilmektedir (Yapıcı & Kayıklık, 2005; Bal, 2011; Erol, 2012; Göregenli, 2012a; Göregenli, 2012b; Paker, 2012; Alçayır, 2015).

Önyargılar ayrımcılığın temelini oluşturmaktadır. Birey(ler) farkında olmadan edindiği ve bazen de hiçbir zaman farkı var(a)madığı önyargıları aracılığıyla fark etmeksizin ayrımcılığı düşünsel olarak benimsemeye yatkın hale gelebilmektedir. Önyargıları yüzünden düşünsel olarak ayrımcılığı benimsemeye yatkın olan bireyin tutumlarında ve davranışlarında da ayrımcılık kalıcı olarak yer edinebilmektedir.

Doğma

Doğma, her türlü inceleme ve eleştirinin üzerinde

tutulan, doğruluğu denemesiz ve tartışmasız kabul edilen ve değişmez sayılan düşüncedir. Dogmalara belirli bir sistem anlayışının temellendirilmesi ve korunması amacıyla oluşturulmuş birtakım kalıplı düşünceler olarak da bakılabilir. Temelde skolastik gelenekten beslenen ve günümüzde değişme ve gelişmeyi yadsıyan öğretiler dogmatizm adı altında anılır. Düşünceyi dogmalar üzerine kurma yöntemi de dogmatizm veya dogmacılık denmektedir. Collingwood'a (2014) göre; "yalnızca bir dogmatizm yoktur; soyutluğun türleri kadar dogmatizm türleri vardır." Dogmatizm birçok türü olmasına karşın dogmaları birleştiren temel özellikler vardır. Fakat en temel özelliği dogmaların eleştiriye karşı kapalı olmasıdır. Eleştiriye kapalı olduğundan dolayı dogma çürütülemez (akt. Uygun, 2014). Dogmatik kişi yâda kişilik; dar kafalı, eleştiri ve kuşkuya tahammülsüz olan, hoşgörüsüz anlamında kullanılır. Dogmatik kişileri tanımlamak için kullanılan diğer terimler; anti-demokratik, dar görüşlü ve otoriter olarak sayılabilir. Dogmatik kişi; bazı inanışları, kabulleri, prensipleri ve kanunları tüm zamanlar ve her durum için mutlak doğru olarak kabul eder. Dogmatik bireyler için tek bir doğru vardır ve onun tartışılmasına, asla müsaade etmez. Problem çözmede ve düşüncede boyun eğmez ve sert bir sitle sahip görünür; inançlarına itiraz edilmesini kabul edemez; belirsizlik karşısında düşük toleranslıdır; toplumsal etkilere karşı yüksek hassasiyete sahiptir ve geleneklere karşı yüksek uymacılık gösterir. Bu yüzden dogmatik kişi anti-entelektüeldir. Dogmatik kişi, zaten bilmek istediğinde hep "bilir" (Tuncay, 1999; Ekşi, 2004; Şahin, 2008).

Sorgulamadan inanmaya dayalı dogma(lar) ayrımcılığın bileşenlerinden biridir. Dogma insan zihnini devreden çıkardığı için zihnin kullanıl(a)mamasına yol açabilmekte ve insanı kabullere daha açık hale getirebilmektedir. İnsanın sorgulamadan edindiği kabuller, beraberinde ayrımcı fikirlerin oluşmasına ve kökleşmesine, ayrımcılığı sıradanmış ve normalmiş gibi algılanmasına neden olabilmektedir.

Menfaat

Menfaat, günlük dilde oldukça sık kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Araz'a (2016: 82) göre menfaat kelimesi Arapçadan türemiş bir isim olup, " faydalı olmak, yaramak, kâr etmek" gibi anlamlara gelmektedir. Sözlük anlamı olarak menfaat, herhangi bir şeyden faydalanılarak elde edilen maddî ve manevî bütün yararlar için kullanılmaktadır Araz'a (2016: 82) ve Hanağası'na (2007: 5) göre menfaat hukuk sözlüğünde "yarar, çıkar, kâr" anlamında kullanılmaktadır. Menfaate günlük dilde genel olarak negatif anlam yüklenmekte ve insanlar arası etkileşimde menfaatin üstün tutulması istenmemekte ve sıklıkla dile getirilmektedir. Menfaatin üstün tutulması

insan ilişkileri açısından olumsuz bir faktör olarak değerlendirilmektedir. İnsan ilişkilerinde kendi çıkarını başkalarının ve toplumun çıkarından üstün tutan, kendi çıkarı için başkalarını ve toplumu çıkmaza sürükleyen insan/insanlar "menfaatçi" olarak nitelendirilmektedir.

Ayrımcılığın önemli bir bileşeni de menfaattir. Birey yâda grup üyeleri kendi menfaat(ler)ini üstün tutarak için diğer insan yâda grup üyeleriyle olan etkileşimlerinde farkında olarak veya olmayarak ayrımcılık yapabilmektedir. Bireyde veya grup üyelerinde menfaat(ler)ini üstün tutma hırsı ne kadar yüksek ise etkileşimde buldukları birey ve grup üyelerine karşı ayrımcılık yapma olasılığı o derece artabilmektedir.

AYRIMCILIĞIN GÖSTERGELERİ

Ayrımcılığın göstergeleri ayrımcılık yapmanın dışı vurumudur. Ayrımcılığın göstergeleri ayrımcılığı somut olarak elle tutulur, gözle görülür hale getirmektedir. Ayrımcılığın göstergeleri "nefret söylemi", "şiddet uygulama" ve "kayırmacılık"dır.

Nefret söylemi

Kelime anlamı olarak nefret "bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu" ve "tiksinme/tikinti" anlamlarına gelmektedir. Nefret, eylemde ve/veya söylemde kendini çeşitli kişi yâda gruplara karşı hoşgörüsüzlük, duygusal ve fiziksel zarar verme isteği olarak gösterebilen güçlü ve tehlikeli bir duygudur. Nefret, öğrenilen bir duygu olup yoğun bir düşmanlık duygusuna dayanmakta ve nefret edilen objeyi yok etmek yâda sınırlamak arzusunun kaynaklanmaktadır. Nefret duygusu nefret edilen nesneye, insana, gruba, düşünceye karşı bireyi kontrol edemediği veya kontrol etmekte zorlanacağı duygusal ve fiziksel olarak zarar verme isteğine neden olabilmektedir. Nefret duygusu söylem olarak ifade edilebilmektedir. Söylem, sosyal ve iletişimsel eylemlerle ve etkinliklerle gerçekleştirilmektedir. Söylem dilsel bileşenlerin dışında tüm diğer ifade etme biçimlerini de kapsar, bunlar görsel, davranışsal vb. de olabilir (Çomu, 2012; Erol, 2012; Özsoy & Yıldız, 2013; Akyazı, 2014; Ozulu, 2014; Alçayır, 2015; Övet, 2016; Aydos & Aydos, 2019; Kurt, 2019)

Ayrımcılığın önemli bir göstergesi olan nefret söylemi bir yaşam hakkı ihlalidir. Keen ve Georgescu'ya (2014) göre nefret söylemi insan hakları ihlalinin oluşmasına neden olmaktadır (Akt. Tuncay, 2017). Nefret söylemi toplumsal barışın, özgürlüğün ve demokrasinin önüne çıkan en büyük engellerden birisidir. Nefret söyleminin evrensel olarak kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır. Nefret söyleminin eşitsizliği vurguladığını, hedef kişi veya grubu reddettiğini, toplumdaki bazı grup ve kesimleri aşağıladığını, önyargıları beslediğini görmekteyiz.

Parekh'e (2016) göre nefret söyleminin üç temel özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki bir veya bir grup bireye belirli özelliklere dayanılarak ayrımcılık yapılmasıdır. İkincisi, nefret söylemi hedefini çoğunluk tarafından arzulanmayan niteliklerle damgalanmasıdır. Son olarak, hedef grubun normal sosyal ilişkilerin dışında tutulmasıdır (akt. Kurt, 2019). Nefret söyleminin (i) belirli özellikleri nedeniyle bir kişi veya gruba yönelik olması; (ii) kişi veya grubun sahip olduğu özellikler olumsuz olarak nitelendirilmesi; (iii) olumsuz olarak nitelendirilen kişi veya grubun varlığı hoş karşılanmaması olmak üzere üç ögesi bulunmaktadır. Nefret söylemi etnik bir kimliğe, siyasal bir düşünceye ve bu düşüncenin sempatanlarına, yabancılara, göçmenlere ve/veya etnik gruplara, cinsel kimliğe, inanç ve mezhebe, engellilere yönelik olabilmektedir. Nefret söylemi kimi zaman günlük dil içinde sıradanlaşmış basmakalıp yarguların ifadesinde, kimi zaman ise mizah adı altında üretilebilmektedir (Çomu, 2012; Erol, 2012; Dondurucu & Uluçay, 2015; Alp, 2016; Demirbaş, 2017; Aydos & Aydos, 2019; Kurt, 2019)

Nefret söylemi hukuk terminolojisinde yeni sayılabilecek bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupada nefret söyleminin hukuki metinlerde yer alması İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme denk gelmektedir. Nefret söylemi hukuki metinlerde farklı şekillerde yer alabilmektedir. Nefret söylemi bazı ülkelerin hukuki metinlerinde ifade özgürlüğünün kötüye kullanımı olarak yer alırken, bazılarında ise nefret suçu gibi ceza kanunlarında bir suç kategorisi olarak yer alabilmektedir. Waldron'a (2012) göre İngiltere, Kanada, Fransa, Danimarka, Almanya, Yeni Zelanda gibi ülkeler yasalarında nefret söylemini suç olarak düzenlemiş ülkelerdir (Akt. Övet, 2016). Türk Hukuku'nda ise Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesi ve 216. maddesi ifade özgürlüğünün nefret söylemi bağlamında sınırlandırılmasına ilişkin düzenlenmiş olan maddeler arasında bulunmaktadır (Çomu, 2012; Erol, 2012; Çelik, 2013; Aydos & Aydos, 2019; Kurt, 2019).

Ayrımcılığın önemli bir göstergesi olan nefret söylemi alt yapısını oluşturduğu nefret suçlarının fiilen gerçekleştirilmesine yol açarak şiddet uygulanmasına neden olabilmektedir. Nefret söylemi toplumda bireysel ve toplumsal hoşgörüyü olumsuz yönde etkileyerek toplumsal barışı tehdit edebilmektedir. Bireysel ve toplumsal hoşgörünün azalması tahammülsüzlüğü beraberinde getirebilmektedir. Tahammülsüzlük nefret suçlarına zemin hazırlamakta ve sonucunda da birey(ler)in insan haklarının gasp edilmesine neden olabilmektedir. Bu durum en çok demokrasiye zarar verebilmektedir.

Şiddet uygulama

İnsanlık tarihinde ilkel toplumdan modern topluma kadar varlığını sürdüren şiddet, insan ve toplum

psikolojisini doğrudan yada dolaylı olarak olumsuz ve yıkıcı bir biçimde etkilemektedir. Arapça kökenli şiddet "sertlik", "sert ve kaba davranış", "kaba kuvvet" anlamındadır. Şiddet, toplumdan topluma, bireyden bireye ve zamandan zamana farklılık gösterdiğinden dolayı ne olduğuna ilişkin tanımlama yapmak oldukça güçtür. Hobart'a (1996) göre şiddet "karşıt durumda, görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, sert davranma, sertlik"tir (Akt. Özerkmen & Gölbaşı, 2010). Abay & Tuğlu'ya (2000: 22) göre şiddet "bir kişi ya da grubun başkalarına karşı fiziksel olarak zarar vermesi"dir. Şiddete ilişkin tanımlamalarda kaba kuvvet, fiziksel gücün kötü amaçla kullanımı ve şiddet uygulanan kimse veya kimselerin zarara uğratılması; insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluk vurgulanmaktadır. Şiddetle ilgili çeşitli sınıflamalar yapılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (2013) kişiye uygulanan şiddeti "kişinin kendisine yönelik şiddet", "kişiler arası şiddet" ve "kolektif şiddet" olmak üzere 3 kategoride sınıflandırılmıştır (Özgür & Diğerleri, 2011; Gençoğlu & Diğerleri, 2014). Dünya Sağlık Örgütü (2015) uygulamasına göre şiddeti fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik şiddet ve çocuk ihmali olmak üzere beşe ayırmıştır (Yavuz, 2019). Polat (2016: 17) şiddeti "fiziksel", "cinsel", "duygusal", "ekonomik" ve "siber" şiddet olarak sınıflandırmaktadır. Şiddetin birçok olası nedenleri bulunabilmektedir. Şiddetin olası nedenleri arasında ayrımcılık, öfke, öğrenmeyle elde edilen davranış kalıpları, içgüdü gibi faktörler gösterilebilir. (Dursun, 2011; Çubukcu & Dönmez, 2012; Haskan & Yıldırım, 2012; Başar & Demirci, 2015; Oktay, 2015)

Şiddet uygulama insana ve topluluğa bedensel ve ruhsal açıdan olmak üzere birçok geri döndürülemez yıkıcı ve acı sonuçlar ortaya koyabilmektedir. Bir insana veya topluluğa şiddet uygulamanın önemli nedenlerinden biri de ayrımcılıktır. Ayrımcılığın dışı vurumu olan şiddet uygulama birey(ler)in en başta fiziksel olmak üzere duygusal ve sosyal açıdan onarılamaz ve geri döndürülemez, hukuki açıdan da suç olan zararlara uğramasına neden olabilmektedir.

Kayırmacılık

Günlük hayatta birey(ler)in ve en çok yakındığı, şikâyet ettiği konulardan biri de kayırmacılık olgusudur. Kollama, iltimas ve torpil gibi kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılan kayırma sözlük anlamı olarak "birine herhangi bir konuda öncelik ve ayrıcalık tanıma, haksız yere yasa ve kurallara uymaksızın kayırma, arka çıkma"dır. Kayırmacılık ile nepotizm kelimesinin eş anlamlı olarak kullanılması oldukça yaygındır. Fakat nepotizm kayırmacılığın sadece bir çeşidi olup, kayırmacılık nepotizmden daha geniş kapsamlı bir

kavramdır. Kayırmacılıkla ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Roberts'a (2009) göre kayırmacılık, "özellikle işe alım, maaş, terfi ve eğitim konusunda yürütülen yasadışı faaliyetlerden dolayı etik olmayan davranış biçimi"dir (akt. Kahveci & Diğerleri, 2019). Sadozai ve Diğerlerine (2012) göre kayırmacılık, "yönetimin bir kişi veya grubu sadece o kişi veya gruba yakınlık duyması sebebiyle tercih etmesi"dir (akt. Kaygısız & Diğerleri, 2018). Özkanan & Erdem'e (2014: 181) göre kayırmacılık, "örgüt içerisindeki elemanların ya da kamudaki memurun ve üst düzey yöneticilerin yakınlarını yasadışı bir biçimde ve haksız yere kayırması"dır. Brahm & Schmitt'e (2017) göre kayırmacılık, "tercihli muamele elde etmek amacıyla kişisel ilişkilerin kullanılması"dır (akt. Dilek & Diğerleri, 2019). Kayırmacılıkla ilgili yapılan tanımların özünde insan ilişkilerine dayalı insana yapılan haksızlık vurgulanmaktadır. Kayırmacılığın birçok nedeni bulunmaktadır. Khatri, Tsang ve Begley (2006) kayırmacılığın nedenlerini (i) A kişinin B kişisine karşılığını ne zaman ve nasıl alacağını bilmediği bir iyilik yapmak istemesi, (ii) A kişinin B kişisine maddi (terfi vb.) yâda maddi olmayan iyilikler yapmak istemesi; (iii) bir sosyal ağdaki iki kişinin akrabalık, ahbablık, etnisite, aynı dinden, mezhepten yâda cemaatten olmak üzere ortak noktalarının olması, (iv) A ve B kişinin arasındaki kayırmacılıktan, aynı haklara sahip ama kayırmacılık yapmayan C kişinin zarar görmesi olarak sıralamıştır (akt. Çalışkan & Diğerleri, 2018). Kayırmacılıkta bireyin kabiliyeti, bilgisi ve tecrübe birikimi ikinci plâna atılmakta, işe girmesi ve terfi etmesi zorlaşmakta hatta imkânsız hale gelmektedir (Çelik & Erdem, 2012; Meriç & Erdem, 2013; Argon, 2016; Çetinkaya & Diğerleri, 2017; Dilek & Diğerleri, 2019).

Kayırmacılık çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Literatürde kayırmacılık "akraba kayırmacılığı (nepotizm)", "eş-dost kayırmacılığı (kronizm)", "siyasi kayırmacılık (partizanlık)" ve "cinsel kayırmacılık" olmak üzere dört grupta sınıflandırılmaktadır. (Çelik & Erdem, 2012; Erdem & Meriç, 2012; Meriç & Erdem, 2013; Özkanan & Erdem, 2014; Argon, 2016; Uncu & Türeli, 2017; Dilek & Diğerleri, 2019)

(i) Akraba kayırmacılığı (nepotizm). Liyakat, beceri, kabiliyet, başarı ve eğitim düzeyi gibi faktörler dikkate alınmaksızın sadece akrabalık ilişkilerine dayanarak yapılan kayırmacılıktır. Ford ve McLaughlin'e (1985) göre akraba kayırmacılığı, bulunduğu konumu ailesinin yararı için manipüle eden insanları ifade etmektedir (akt. Tabancalı, 2018). Hernandez & Page'e (2006) göre nepotizm "adaylar arasında işe seçimde ve terfide hak etmek yerine akraba bağlılıklarını dikkate almak"tır (akt. Çalık & Naktiyok, 2018). Nadeem & Diğerlerine (2015) göre nepotizm, "kan bağı sebebiyle işe alım süreçlerinde

akrabaların tercih edilmesi"dir (akt. Kahveci & Diğerleri, 2019). Sroka ve Weinhardt'a (2018) göre akraba kayırmacılığını tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmayabilir, ancak örgütsel seviyede kontrol altına almak mümkündür (akt. Dilek & Diğerleri, 2019).

(ii) Eş-dost kayırmacılığı (kronizm). Liyakat (yeterlik) ve eşitlik gibi ilkelerden ziyade eş-dost ilişkilerinin esas alınarak yapılan kayırmacılıktır. Kayırılan kişiyle kayıran kişi arasında çok eskiden beri süren tanışma veya siyasi tercihe yakınlık gibi ilişkiler bulunmaktadır. Safina'ya (2014) göre eş-dost kayırmacılığı firmalarda çalışanların moral, motivasyonlarını bozmakta, kendilerine güvenlerini azaltmakta, örgütsel bağlılıklarının azalmasına ve verimliliklerinin düşmesine neden olmaktadır (akt. Dilek & Diğerleri, 2019).

(iii) Siyasi kayırmacılık (partizanlık). Kendisine destek veren seçmen gruplarına çeşitli şekillerde ayrıcalıklı işlem yaparak, bu kimselere haksız yere menfaat sağlayarak yapılan kayırmacılıktır. Siyasi kayırmacılıkta kayıran kişi ile kayırılan kişi arasında siyasi görüş benzerlikleri bulunmaktadır. Siyasi kayırmacılığın "patronaj (bossizm)", "klientalizm" ve "hizmet kayırmacılığı" olmak üzere üç farklı türü bulunmaktadır. (i) Patronaj. Kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan "üst düzey bürokratları" görevden alarak bu görevlere siyasi yandaşlık, ideoloji, akraba ve eş-dost gibi faktörleri esas alarak yeni kimseler ataması şeklinde yapılan kayırmacılıktır. (ii) Klientalizm. Kamuda bulunan mevcut kaynakların ve rant oluşturacak zenginliklerin ihaleler, özelleştirmeler yoluyla siyasi yandaşlara dağıtılmasıdır. Keefer'e (2007) göre klientelizm, "devletin kaynaklarının siyasi parti yandaşları arasında ihaleler ve özelleştirmeler yoluyla dağıtılması"dır (akt. Kahveci & Diğerleri, 2019). (iii) Hizmet kayırmacılığı. Bir sonraki seçim(ler)de tekrar iktidara gelebilmek maksadıyla bütçe kaynaklarını, oylarını arttıracak şekilde kendi seçim bölgelerine tahsis etmesi şeklinde yapılan kayırmacılıktır. Ackerman'a (1999) göre siyasi kayırmacılık nedeniyle liyakatsiz personel yönetiminin gerçekleştiği bir yönetim sisteminde hem hizmet ve faaliyetler aksayacak hem de kamuda kaynak israfı oluşacaktır (akt. Tabancalı, 2018).

(iv) Cinsel kayırmacılık. Yöneticilerin erkek ve kadın çalışanlara belirli nedenlerden dolayı iltimas sağlaması şeklinde yapılan kayırmacılıktır. Sheridan'a (2006) göre cinsel kayırmacılık, "kişiyi cinsiyeti ya da kurumda üst düzey pozisyonda biriyle yaşadığı ilişki sebebiyle ayrıcalık tanınması"dır (akt. Kahveci & Diğerleri, 2019). Wennerås ve Wold'a (1997) göre cinsel kayırmacılık uygulamada iki şekilde görülmektedir (i) Kadın veya erkek çalışana romantik duygular beslenilmesi.

Yöneticinin, personeline cinsiyetinden dolayı ilgi duyması ve bu kişiye diğer iş görenlerden daha farklı davranması, bazı ayrıcalıklar tanınmasıdır. (ii) Çalışana cinsiyetinden dolayı düşmanlık gösterilip diğer cinsin üstün tutulması. Yöneticinin, kadın yâda erkeğe cinsiyetinden dolayı farklı davranmasıdır (akt. Uncu & Türeli, 2017).

Kayırmacılık, daha çok olumsuz etkileriyle bireyleri, örgütleri ve toplumu yozlaştırarak tehdit etmektedir. Abdala, Maghrabi ve Al-Dabbagh'a (1994) göre örgütte çalışanlar, herhangi bir ayrıcalıklı birey ile rekabet halindeyseler, işlerinde yükselmeleri oldukça zordur (akt. Büte, 2011). Hayajneh, Dwairi ve Udeh'e (2008) göre kayırmacılık çalışanların devamsızlığına ve personel devrine, yönetimde hayal kırıklığına ve strese, organizasyonda etkisizliğe neden olmaktadır (akt. Tabancalı, 2018). Nadeem ve Diğerlerine (2015) göre kayırmacılık ve iş doyumunu arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır (akt. Kaygısız & Diğerleri, 2018). Özkanan & Erdem'e (2015: 20) göre Kayırmacı uygulamalar yüzünden birey dışlanma hissi yaşamakta, kuruma olan inancı azalmakta ve olumsuz duygular geliştirmektedir. Dilek & Diğerlerine (2019: 3188) göre kayırmacılık kurumlarda ve kamuda adaletsizlik ve verimsizliğe neden olmaktadır.

Kayırmacılığın birey(ler)e, örgütlere ve topluma olumsuz etkilerinden dolayı hukuki tedbirlerle önlenmesi gerektiği görüşü ağırlık kazanmaktadır. Sayan'a (2009: 235) göre kamu personelinin yükselmesinde ilkelerin açık ve net olarak belirlenmesi siyasal kayırmacılığın önlenmesi bakımından önemlidir. Özkanan & Erdem'e (2015: 20) göre kayırmacı uygulamalar önlenmeli ve en azından azaltılmalıdır.

Kayırmacılığın birey(ler)e, örgütlere ve topluma olumsuz etkilerine rağmen olağan ve sıradan olduğu görüşü toplumda kabul görebilmektedir. Günay'a (2005: 127) göre kayırmacılığın benimsenmesinden ve kanıksanmasından dolayı adil davranmaya çalışan yönetici birey(ler) ve toplum tarafından karşılanabilmektedir. Özkanan & Erdem'e (2015: 20) göre kurumda kayırmacı uygulamaların olması gerektiği, bu nedenle çözüm aranacak bir durum olmadığı görüşü kabul görebilmektedir.

Ayrımcılığın önemli göstergelerinden biri olan kayırmacılık bireyin hakkının/haklarının gaspı ve haksızlığa uğramasının, toplumunda yozlaşması ve çürümesinin en önemli nedenlerinden biridir. Kayırmacılık ayrımcılık yapıldığının en somut delillerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Birey(ler)e yapılan ayrımcılık kayırmacılık olarak ete ve kemiğe bürünmektedir.

SONUÇ

"Ayrımcılık", insanlık tarihi boyunca toplumun değişik kesimleri tarafından tartışılan ve önemini hala koruyan, gelecekte de önemini koruyacak olan bir olgudur. Ayrımcılığın kavramsal analizini bileşenleri ve göstergeleri

oluşturmaktadır. Ayrımcılığın bileşenleri ayrımcılığa neden olan faktörlerdir. Ayrımcılığın bileşenleri ayrımcılığın nelerden oluştuğunu açıklamaktadır. Ayrımcılığın bileşenleri "önyargı", "dogma" ve "menfaat"tir. Ayrımcılığın göstergeleri ayrımcılık yapmanın dışı vurumudur. Ayrımcılığın göstergeleri ayrımcılığı somut olarak elle tutulur, gözle görülür hale getirmektedir. Ayrımcılığın göstergeleri "nefret söylemi", "şiddet uygulama" ve "kayırmacılık"dır.

KAYNAKÇA

- Abay, E. & Tuğlu, C. (2000) Şiddet ve agresyonun nörobiyolojisi, Klinik Psikiyatri, 3, 21-26
- Akyazı, A. (2014) Yeni iletişim ortamı olarak dijital katılımcı sözlüklerde nefret söylemi, Marmara İletişim Dergisi, 22, 183-193, DOI: 10.17829/midr.20152214173
- Alçayır, M. (2015) Türkiye'de haber portallarının içerik yönetiminde azınlıklara yönelik nefret söylemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Alp, H. (2016) Çingenelere yönelik nefret söyleminin Ekşi Sözlük'te yeniden üretilmesi, İlef Dergisi, 3 (2), 143-172
- Araz, Y. (2016) İslam hukuku açısından menfaat ve menfaat içerikli bazı tasarruflar, İLTED, 46, 81-129
- Argon, T. (2016) Öğretmen görüşlerine göre ilkokullarda yöneticilerin kayırmacılık davranışları, Kastamonu Eğitim Dergisi, 24 (1), 233-250
- Aydos, S. S. & Aydos, O. S. (2019) Yeni medyada nefret söylemi ve nefret söyleminden doğan hukukî sorumluluk, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XXIII (2), 3-35
- Bal, M. (2011) İmaj ve önyargı faktörünün gazete haberlerine etkisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2, 201-226
- Başar, F. & Demirci, N. (2015) Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet, KASHED, 2 (1), 41-52
- Büte, M. (2011) Kayırmacılığın çalışanlar üzerine etkileri ile insan kaynakları uygulamaları ilişkisi: Türk kamu bankalarına yönelik bir araştırma, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15 (1), 383-404
- Çalık, A. & Naktiyok, A. (2018) Nepotizmin örgütsel sessizliğe etkisinde öz yeterlilik algısının rolü: Hastane çalışanları üzerine bir araştırma, Ege Akademik Bakış, 18 (3), 343-351, Doi: 10.21121/eab.2018339485
- Çelik, E. (2013) Nefret söylemi ifade özgürlüğünün neresinde?, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(2), 205-240
- Çelik, K. & Erdem, A. R. (2012) Üniversitede çalışan idari personele göre "kayırmacılık", Akdeniz Eğitim

Araştırmaları Dergisi, 11, 23-30

Çetinkaya, F. F. & Şener, E. & Korkmaz, F. (2017) Aile işletmeleri ve kayırmacılık: nitel bir araştırma, PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3 (4), 119-133

Çomu, T. (2012) Video paylaşım ağlarında nefret söylemi: Youtube örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Çubukçu, Z. & Dönmez, A. (2012) İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet türlerine yönelik görüşleri ve şiddetle başa çıkma yöntemleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 18 (1), 37-64

Demirbaş, T. (2017) Nefret söylemi ve nefret suçları, D. E. Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, 19 (Özel Sayı), 2693-2701

Dilek, S. & Özdirek, R. & Kesgingöz, H. (2019) Kayırmacılık kavramının İslam ekonomisi bağlamında incelenmesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8 (4), 3186-3210.

Dondurucu, Z.B., Uluçay, A.P. (2015) Yeni medya ortamlarında nefret söylemi: Eşcinsellere yönelik nefret söylemi içeren videoların Youtube üzerinden incelenmesi. International Journal of Social Sciences and Education Research, 1 (3), 875-902

Dursun, Y. (2011) Şiddetin izini sürmek: Şiddet nedir?, FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 12, 1-18

Ekşi, H. (2004) Dogmatizm ve ahlaki gelişim düzeyi arasındaki ilişki, Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi, 6-7, 197-205

Erdem, M. & Meriç, E. (2012) Okul yönetiminde kayırmacılığa ilişkin ölçek geliştirme çalışması, Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2 (2), 141-154

Erol, C. (2012) Yeni medyada nefret söylemi ve fanatizm: Video paylaşım sitelerinde nefret söylemi analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Gençoğlu, C. & Kumcağız, H. & Ersanlı, K. (2014) Ergenlerin şiddet eğilimine etki eden ailevi faktörler, Turkish Studies, 9 (2), 639-652

Göregenli, M. (2012a) Temel kavramlar: Önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık, Derleyenler: Kenan Çayır & Müge Ayan Ceyhan, Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar içinde (17-28), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, No: 393

Göregenli, M. (2012b) Önyargı ve ayrımcılığı azaltmak, Derleyenler: Kenan Çayır & Müge Ayan Ceyhan, Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar içinde (247-254), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, No: 393

Günay, Ö. F. (2005) Türkiye'de kamu yöneticisi nasıl yetiştirilmelidir?: Bir model önerisi, Ankara: Turhan Kitabevi

Hanağası, E. (2007) Davada menfaat, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler

Enstitüsü, Ankara

Haskan, Ö. & Yıldırım, İ. (2012) Şiddet eğilimi ölçeğinin geliştirilmesi, Eğitim ve Bilim, 37 (163), 165-177

İşıl Gül, İ. (2012) Hukukta ayrımcılık yasağı, Derleyenler: Kenan Çayır & Müge Ayan Ceyhan, Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar içinde (ss. 117-134), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, No: 393

Kahveci, G. & Gülay, S. S. & Bahadır, E. (2019) Ortaöğretim öğretmenlerinin kayırmacılık algıları ile psikolojik sermaye düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 50, 167-197

Karan, U. (2012) Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı: Hukuksal çerçeve, Derleyenler: Kenan Çayır & Müge Ayan Ceyhan, Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar içinde (ss. 135-146), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, No: 393

Kaygısız, E. G. & Çelik, A. & Kaplan, M. (2018) Aile işletmelerinde kayırmacılığın bilgi ifşa üzerine etkisi: Konya ilinde bir araştırma, Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR), 5 (27), 2997-3005

Kurt, G. (2019) Yeni medyada nefret söylemi: YouTube'da Suriyeli mültecilere karşı üretilen nefret söylemi üzerine bir araştırma, The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences, 5(1), 1-20

Meriç, E. & Erdem, M. (2013) İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin algılarına göre okul yönetiminde kayırmacılık, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 19 (3), 467-498.

Oktaç, Y. E. (2015) Türkiye'nin ve dünyanın ortak sorunu: Kadına şiddet, Akademik Araştırmalar Dergisi, 64, 57-118

Ozulu, S. (2014) Nefret söyleminin engellenmesinde siyaset kurumu, Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4 (7), 15-29

Övet, T. (2016) Terörizm, İslamofobi ve nefret suçu ilişkisi, Güvenlik Bilimleri Dergisi, 5(1), 109-140

Özerkmen, N. & Gölbaşı, H. (2010) Toplumsal bir olgu olarak şiddet, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 8 (15), 23-37

Özgür, G. & Yörükoğlu, G. & Arabacı, L. B. (2011) lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler, Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 2 (2), 53-60

Özkan, H. (2018) Eleştirel yönetim çalışmaları bakış açısıyla insan kaynakları uygulamalarında ayrımcılık ve doğallaştırılması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir

Özkanan, A. & Erdem, R. (2014) Yönetimde kayırmacı uygulamalar: Kavramsal bir çerçeve, Süleyman Demirel

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20, 179-206
 Özsoy, S. & Yıldız, K. (2013) Türkiye'deki spor basınında nefret söylemi, *International Journal Social Science Research*, 2 (2), 46-60

Özkanan, A. & Erdem, R. (2015) Yönetimde kayırmacı uygulamalar üzerine nitel bir çalışma, *MAKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (4), 7-28

Paker, M. (2012) Psikolojik açıdan önyargı ve ayrımcılık, *Derleyenler: Kenan Çayır & Müge Ayan Ceyhan, Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar içinde* (ss. 41-52), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, No: 393

Polat, O. (2016) Şiddet, *MÜHF – HAD*, 22 (1), 15-34

Polat, S. & Hiçyılmaz, G. (2017) Sınıf öğretmenlerinin maruz kaldıkları ayrımcılık davranışları ve bu davranışların nedenleri, *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – ENAD*, 5 (2), 46-65

Sayan, İ. Ö. (2009) Türkiye'de kamu personel sistemi: İdari, askeri, akademik, adli personel ayrımı, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64 (1), 201-245

Şahin, G. (2008) ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin demokratik tutumları ile dogmatik düşünce biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili Anadolu yakası örneği), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*

Tabancalı, E. (2018) İlköğretim okullarında kayırmacılık, *International Online Journal of Educational Sciences*, 10 (2), 1-14, DOI: <https://doi.org/10.15345/iojes.2018.02.011>

Tanay, G. (2012) Ayrımcılık suçu, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*

Tuncay, M. (1999) Dogma ve drama, *Sanat Dergisi*, 1, 11-21

Uncu, F. & Türel, N. Ş. (2017) Küçük ve orta büyüklükteki hizmet işletmelerinde kayırmacılık algısı: Isparta ili örneği, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (22), 524-541

Uyar, L. (2006) Birleşmiş Milletlerde insan hakları yorumları: İnsan hakları komitesi ve ekonomik, sosyal ve kültürel haklar komitesi, 1981-2006, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Uygun, B. (2014) Çağdaş felsefede metafiziğin yeniden yorumlanması: R. G. Collingwood, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın*

Yapıcı, A. & Kayıklık, H. (2005) Dinsel eğilimle ön yargı ve hoşgörüsüzlük arasındaki ilişkiler üzerine psikolojik bir araştırma, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (1), 413-426

Yavuz, A. (2019) Aydın ilinde ortaöğretim kurumlarında şiddet eğiliminin yordayıcıları ve şiddeti önleme eylem

planının işlevselliği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın*

Yücel, E. (2015) Uluslararası ve Avrupa konseyi belgelerinde, Avrupa birliği ve Türk hukukunda ayrımcılık yasağı ve denetimi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*

Zeytinoğlu, E. (2010) Ayrımcılık yasağına genel bir bakış, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (18), 115 - 134.